

Leren en groeien in crisistijd

**Leerlingen over hun ervaringen met het
Nationaal Programma Onderwijs tijdens
en na Corona**

Overkoepelende Analyse vs 1 december 2025

Inhoud

Samenvatting	2
Inleiding	4
Centrale vraag	4
Uitvoerders	4
Samenstelling focusgroepen	4
Gebruik van citaten	4
Gebruik van leidraad met tijdlijn en thema's	5
Resultaten	6
De start van de coronaperiode	6
Belangrijke contrasten	7
Terugkeer naar school	8
Steun	10
Werkhouding	12
Reflectie op gesprek	13
Reflectie en duiding door het LAKS	14
Suggesties	16
Duiding van suggesties door het LAKS	17
Conclusies	18
Duiding van conclusies door het LAKS	19
Bijlage: Leidraad focusgesprekken leerlingen Nationaal Programma Onderwijs	20

Samenvatting

Dit rapport bevat een overkoepelende analyse van gesprekken met 73 leerlingen uit het primair en voortgezet onderwijs, afkomstig van meerdere scholen uit diverse regio's in Nederland. De gesprekken vonden plaats in groepsverband, waarbij leerlingen hun ervaringen met het Nationaal Programma Onderwijs en de coronaperiode deelden. De uitkomsten uit de klassengesprekken zijn aangevuld en verdiept met reflecties en aanbevelingen uit een gesprek met vertegenwoordigers van het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS). Deze beleidsmatige reflecties bieden extra duiding en handvatten voor toekomstig beleid.

De coronapandemie heeft het onderwijslandschap ingrijpend veranderd. Leerlingen uit zowel het primair als voortgezet onderwijs rapporteren leervertragingen, verlies van structuur, sociale isolatie en een toename van stress en mentale klachten. De ondersteuning vanuit het Nationaal Programma Onderwijs werd door leerlingen uiteenlopend ervaren: waar maatwerk, keuzevrijheid en persoonlijke aandacht aanwezig waren, werd de ondersteuning als positief en effectief gezien. Verplichte of slecht georganiseerde bijles werkte juist averechts en leidde tot frustratie of verminderde motivatie. Zo voelden leerlingen zich niet geholpen wanneer bijvoorbeeld een beloofde bijles niet doorging of werd gegeven door ouderejaars die niet goed konden uitleggen.

Leerlingen vertelden over verschillende vormen van ondersteuning, zoals bijles, huiswerkklassen, begeleiding door mentoren of orthopedagogen en informele gesprekken met begeleiders op school. De effecten van deze ondersteuning waren uiteenlopend: waar leerlingen keuzevrijheid en persoonlijke aandacht ervaarden, werd de steun als positief gezien. In andere gevallen leidde verplichte of slecht georganiseerde bijles tot frustratie en minder motivatie.

In de gespreksleidraad, en mede daarom in de gesprekken, lag de nadruk primair op de impact van de coronaperiode zelf, en daarvan afgeleid vervolgens op de ervaringen met ondersteuning. Leerlingen besteedden daardoor relatief minder tijd aan het bespreken van de geboden ondersteuning. Een tweede mogelijke verklaring voor de beperkte aandacht voor ondersteuning vanuit leerlingen was dat in hun beleving de steun niet altijd zichtbaar of passend was.

Leerlingen benadrukken het belang van een veilige schoolcultuur, waarin zij zich gehoord en serieus genomen voelen. Structurele leerling-mentor gesprekken – individueel of met een groep leerlingen – en inspraakmomenten dragen bij aan een gevoel van veiligheid en betrokkenheid. Tegelijkertijd vragen leerlingen om meer aandacht voor de kwaliteit van begeleiding en didactisch handelen van leerkrachten, en om monitoring van deze aspecten. Daarbij zijn leerlingen over sommige leraren kritisch, terwijl ze over andere leraren juist enthousiast zijn.

De overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs wordt door veel leerlingen als spannend ervaren, met behoefte aan extra begeleiding op sociaal en emotioneel vlak. Verschillen in thuissituatie en toegang tot extra hulp, zoals betaalde bijles, hebben de ongelijkheid tussen leerlingen vergroot. Leerlingen zijn zich bewust van ongelijkheid in toegang tot extra hulp, zoals betaalde bijles, en benoemen dat dit verschil oneerlijk is. Sommige leerlingen pleiten voor meer gelijke kansen, bijvoorbeeld door gratis ondersteuning aan te bieden aan wie dat nodig heeft.

Naast de ervaringen van leerlingen ondersteunen de beleidsmatige reflecties uit de gesprekken met LAKS het belang van blijvende aandacht voor kansengelijkheid, het zichtbaar en toegankelijk maken van hulpvoorzieningen, en het investeren in persoonlijke aandacht en kleinschaligheid – ondanks structurele uitdagingen zoals grote klassen en lerarentekort. Ook wordt gewezen op de noodzaak van meer training en coaching voor mentoren, en het versterken van ouderbetrokkenheid, mede gezien de taal- en cultuurbarrières die in de praktijk spelen.

Op het gebied van sociale vaardigheden en groepsvorming hadden sommige leerlingen behoefte aan begeleiding bij het opnieuw opbouwen van relaties na periodes van isolatie, terwijl dit voor anderen vanzelf ging. Of deze behoefte er was, hing af van persoonlijke omstandigheden en sociale vaardigheden. Deze behoefte was vooral aanwezig direct na de lockdowns. Leerlingen waarderen laagdrempelige, informele begeleiding door mentoren of andere begeleiders op school, en pleiten voor structurele aandacht voor mentale gezondheid en welzijn.

Tot slot geven leerlingen aan dat flexibiliteit in lesmethoden, zoals het gebruik van digitale platforms, voordelen kan bieden, mits goed afgestemd op hun behoeften. Regelmatige ruimte voor reflectie, bijvoorbeeld via groepsgesprekken, wordt als waardevol ervaren.

Conclusie

De ervaringen van leerlingen met het NP Onderwijs zijn divers, maar de rode draad is de behoefte aan maatwerk, inspraak, persoonlijke aandacht en structurele ondersteuning – zowel cognitief, sociaal als emotioneel. Het is van belang dat scholen beleid en praktijk blijven afstemmen op de uiteenlopende behoeften van leerlingen, met oog voor veiligheid, gelijkheid en ontwikkeling.

De combinatie van leerling perspectieven uit de scholierenpeiling enerzijds en de reflecties en adviezen uit het eindgesprek met LAKS laat zien dat effectieve ondersteuning ook vraagt om structurele verbeteringen in het onderwijs. De lessen uit de NP Onderwijs periode en de gezamenlijke reflectie met leerlingenvertegenwoordigers bieden waardevolle aanknopingspunten voor toekomstig beleid gericht op gelijke kansen, het welzijn en de ontwikkeling van alle leerlingen.

Inleiding

De coronapandemie heeft een grote impact gehad op het onderwijs en de schoolervaringen van leerlingen. Door corona ontstonden leervertragingen en verminderd welbevinden bij leerlingen. Om dit tegen te gaan zijn interventies ingezet vanuit het Nationaal Programma Onderwijs (NP Onderwijs) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Om beter te begrijpen op welke manieren het NP Onderwijs leerlingen heeft geholpen, hebben onderzoekers van Stichting Alexander (nu EMMA, zie: www.emma.nl) en het Ministerie van OCW een peiling opgezet. Deze peiling richt zich op ervaringen van leerlingen met het NP Onderwijs.

Centrale vraag

De centrale vraag voor deze peiling is:

Hoe hebben leerlingen ondersteuning vanuit het Nationaal Programma Onderwijs ervaren, en welke effecten heeft deze ondersteuning gehad voor hun schoolprestaties, sociale vaardigheden en persoonlijke ontwikkeling?

Om inzicht te krijgen in hun ervaringen met het NP Onderwijs wordt met leerlingen ook gesproken over hun ervaringen tijdens corona, de behoeften die zij toen hadden en behoeften die zij nu hebben.

Uitvoerders

De peiling wordt uitgevoerd door Stichting Alexander (nu EMMA, zie: www.emma.nl) in samenwerking met het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. EMMA is een landelijke organisatie die zich inzet voor de inspraak en invloed van kinderen en jongeren. Het ministerie speelt een belangrijke rol in het ontwikkelen en implementeren van beleid dat gericht is op het verbeteren van het onderwijs in Nederland.

Samenstelling focusgroepen

Voor dit onderzoek zijn in totaal 73 leerlingen van meerdere scholen uit diverse regio's gesproken, zowel in het basis- als middelbaar onderwijs. In het middelbaar onderwijs zijn leerlingen uit onder- en bovenbouw van het vmbo, de havo en het vwo gesproken. In het basisonderwijs zijn alleen leerlingen uit de laatste jaren gesproken, aangezien deze leeftijdsgroepen Corona (en uitvoering van het NP Onderwijs) op school hebben meegemaakt. Leerlingen werden door diverse functionarissen vanuit de school uitgenodigd om deel te nemen aan het gesprek. De leerlingen blijven in deze rapportage anoniem.

Gebruik van citaten

Tijdens de klassengesprekken zijn uitspraken van leerlingen verzameld, zowel schriftelijk als met behulp van een audio-opname¹ – om hun ervaringen en meningen te illustreren. Deze citaten van

¹ De audio-opnamen van alle gesprekken zijn alleen gemaakt met toestemming van de aanwezigen, en met specifiek als doel om te gebruiken ter ondersteuning aan het maken van gespreksverslagen. Alle opnames zijn na het maken van de gespreksverslagen vernietigd.

leerlingen zijn anoniem verwerkt en gebruikt om de bevindingen uit de klassengesprekken te ondersteunen en te verduidelijken. De citaten geven een authentiek beeld van de gevoelens en gedachten van de leerlingen. Het gespreksverslag met de citaten zijn eerder voorgelegd aan de deelnemende leerlingen voor controle en correctie.

Gebruik van leidraad met tijdlijn en thema's

Het gesprek met de leerlingen is gestructureerd aan de hand van een leidraad: "Leidraad focusgesprekken leerlingen Nationaal Programma Onderwijs". Deze leidraad – opgenomen in de bijlage – bevat een tijdlijn en verschillende thema's die tijdens het gesprek aan bod komen. De tijdlijn helpt de leerlingen om hun ervaringen chronologisch te ordenen, van de periode voor corona tot aan de huidige situatie. De thema's richten zich op specifieke aspecten zoals sociale interacties, onderwijs, leerontwikkeling en persoonlijke ontwikkeling.

De zes klassengesprekken met leerlingen van zowel basis- als middelbare scholen bieden een rijk beeld van hoe jongeren de coronaperiode, het thuisonderwijs, en de terugkeer naar school hebben beleefd. Hun verhalen laten niet alleen zien welke impact deze periode had op leerprestaties en sociale ontwikkeling, maar ook hoe zij de geboden ondersteuning en het NP Onderwijs hebben ervaren. Het materiaal maakt ook duidelijk dat de coronaperiode niet één gedeelde ervaring was, maar ook werd gekleurd door thema's als sociale achtergrond (en de invloed hiervan op verschillen in toegang tot (extra) ondersteuning), leeftijd en schoolniveau. Naast de ervaringen van de leerlingen rondom de coronapandemie, zijn ook andere onderwerpen aan bod gekomen. Deze rapportage vat de belangrijkste thema's samen en verbindt ze tot een overkoepelend beeld.

Tijdens de klassengesprekken werd veel gesproken over de impact van de coronaperiode zelf, zoals gevoelens van isolatie, motivatieproblemen en het omgaan met veranderingen in het onderwijs. Leerlingen besteedden relatief minder tijd aan het bespreken van de specifieke ondersteuning die zij ontvingen. Dit komt deels doordat de ervaringen met corona voor veel leerlingen ingrijpend waren en de geboden steun soms beperkt of niet altijd zichtbaar was. Waar leerlingen wel concrete ervaringen met ondersteuning deelden, zijn deze in dit rapport expliciet opgenomen.

Resultaten

De start van de coronaperiode

Het gesprek met de leerlingen begon met de vraag hoe zij de eerste schoolsluiting hadden ervaren. Verschillende leerlingen vertelden dat de eerste lockdown in eerste instantie aanvoelde als een korte vakantie.

"In het begin was het niet zo erg, toen dacht je gewoon twee weekjes niks." – Leerling bovenbouw havo/vwo

Die opluchting sloeg echter al snel om in verveling en een gevoel van opgesloten zitten.

"Na twee weken dacht ik, ik wil wel weer naar school." – Leerling bovenbouw havo/vwo

"Ik had toen niet verwacht dat we drie maanden thuis zouden zitten. Op een gegeven moment was ik er wel klaar mee." – Leerling bovenbouw havo/vwo

Sociale isolatie

Leerlingen gaven aan dat het langdurig thuiszitten leidde tot gevoelens van isolatie en eenzaamheid, doordat dagelijkse ontmoetingen met klasgenoten wegvielen.

"Het was niet alsof ik miserabel was, maar ik was wel eenzaam." – Leerling bovenbouw vwo

"Ik zat thuis. Ik voelde me niet leuk. Ik kon mijn vrienden niet zien." – Leerling basisschool

Als het volgen van de lesstof aan bod komt, komen er veel verhalen naar boven. Veelgenoemd is moeite met het volgen van de online lessen. Aan de ene kant was het moeilijk om de concentratie erbij te houden omdat er thuis veel afleiding was. Aan de andere kant kon de docent niet controleren of de leerlingen opletten tijdens online lessen.

"Thuis had je constant die verleiding. En dan raken we afgeleid, maar we waren ook gewoon dom." – Leerling bovenbouw vmbo

"De uitleg via Zoom werkte gewoon echt niet. Je ging in die call, en je ging gewoon wat anders doen. Het lukte toch niet om te concentreren of ons te controleren." – Leerling bovenbouw vmbo

Daarnaast was het volgen van online-les, zelfs als de leerlingen wel gefocust waren, ook moeilijk. Het gebrek aan interactie zorgt ervoor dat de leerlingen niet overnamen wat er verteld werd.

"We werden wel geleerd hoe we het moesten doen, maar het was allemaal via dia's. Het was niet interactief, dan neem je het niet over." – Leerlingen bovenbouw vwo

Leerlingen benadrukken het belang van een veilige schoolcultuur waarin zij zich gehoord voelen. In enkele gevallen vertellen ze dat negatieve ervaringen met leerkrachten niet bespreekbaar waren. Dit vraagt om mogelijkheden voor laagdrempelig melden en een cultuur van vertrouwen.

"Soms werd er niet echt geluisterd als je iets vervelends wilde bespreken." – Leerling bovenbouw havo/vwo

Toetsen en opdrachten

Het gebrek aan controle door docenten werkte ook door bij toetsen en het inleveren van opdrachten. Veel leerlingen voelden daardoor minder noodzaak om de stof daadwerkelijk te beheersen, omdat er voldoende mogelijkheden waren om te spieken of samen te werken.

"Het ging goed, want je kon afkijken. Ik had gewoon allemaal briefjes met informatie achter m'n laptop geplakt." – Leerling bovenbouw havo/vwo

"Als één iemand de toets had gemaakt nam diegene een foto, dat ging dan rond op school." – Leerling bovenbouw havo/vwo

Sommige leerlingen vertelden dat een gebrek aan toezicht niet alleen leidde tot spieken, maar ook tot vermindering van motivatie en leerhouding. Dit benadrukt hoe belangrijk sterke didactische begeleiding en monitoring is, ook in digitale leeromgevingen.

"De uitleg via Zoom werkte gewoon echt niet. Je ging in die call, en je ging gewoon wat anders doen. Het lukte toch niet om te concentreren of ons te controleren." – Leerling bovenbouw vmbo

Belangrijke contrasten

Er komen een aantal punten naar voren tijdens de klassengesprekken die opvallen en extra aandacht verdienen. Deze worden onderstaand beschreven.

Verschillen tussen de basis- en middelbare school

Uit de klassengesprekken blijkt dat de impact van de coronaperiode verschilde per leeftijdsgroep. Jongere leerlingen gaven aan vooral het sociale aspect van school te hebben gemist, terwijl oudere leerlingen – en in het bijzonder leerlingen die ten tijde van het gesprek in de examenklas zaten – vooral spraken over leerachterstanden.

"Je merkt gewoon dat er een achterstand is en dat je dat in korte tijd weer moet opbouwen." – Leerling bovenbouw havo/vwo

Verschillen tussen vakken

Leerlingen benadrukten dat sommige vakken veel lastiger waren om online te volgen dan andere. Vooral wiskunde en andere exacte vakken werden vaak genoemd als problematisch.

"Sommige vakken waren extra moeilijk om te volgen gedurende corona, vooral dingen als wiskunde en rekenen. Spelling lukte wel weer beter online." – Leerling bovenbouw havo/vwo

"Ik heb zelf ook problemen gehad bij wiskunde en exacte vakken." – Leerling bovenbouw havo/vwo

Verschillen per leerling in behoefte alleen zijn/sociaal contact

Opvallend is dat tussen de leerlingen een ruwe tweedeling valt te maken. Eén groep geeft aan behoefte te hebben aan sociaal contact en gedijt goed bij een sociale omgeving, zoals een school. Deze groep had moeite met de lockdown, zowel op sociaal- als op leergebied.

"Wel fijn denk ik, weer mensen buiten m'n kleine groepje zien. Ik had wel sociaal contact nodig buiten die kringen. Het was alsnog wel wennen." – Leerling bovenbouw vwo

"Ik moest op school de online lessen volgen, omdat ik niet oplette in de online lessen thuis. Toen werd het half half, en was ik overal aanwezig. Ik had die discipline wel nodig." – Leerling bovenbouw vwo

Voor een andere, kleinere groep leerlingen gold dit niet. Dit is een groep die goed gedijt bij het zelf aangeven van het tempo, en minder moeite had met alleen zijn. Dit is de groep die vanuit zichzelf die discipline kon opbrengen.

"Je staat gewoon op en doet al je werk. Dan kan je daarna gewoon leuke dingen doen, zoals gamen of een film kijken." - Leerling basisschool

"Ik stond gewoon om 7 uur op, maakte ik m'n huiswerk en dan ging ik gewoon andere dingen doen." – Leerling bovenbouw vwo

Leerlingen van verschillende scholen gaven aan dat hun sociale vaardigheden waren afgenomen door langdurige isolatie. Zij benoemden de behoefte aan begeleiding bij het opnieuw opbouwen van relaties en sociale interactie. In enkele klassengesprekken noemden leerlingen verder dat groepsindelingen tijdens de coronaperiode – bijvoorbeeld op basis van achternaam – vriendschappen tijdelijk uit elkaar haalden. Dit leidde tot sociale onzekerheid en het gevoel opnieuw te moeten beginnen.

Terugkeer naar school

De periode waarin de scholen weer opengingen, verliep volgens de leerlingen met horten en stoten. Het wennen aan de sociale contacten bleek voor velen lastig: na maanden van contact met alleen het gezin, stonden ze ineens weer in volle klassen, soms met leerlingen die ze nog nooit in het echt hadden ontmoet.

"Het voelde alsof je weer helemaal voor het eerst op school kwam. Je moest opnieuw beginnen." – Leerling bovenbouw vmbo

"Vreselijk, heel erg ongemakkelijk. Het was heel raar, er waren opeens heel veel regels die we aan moesten houden zoals de mondkapjes." - Leerling bovenbouw vmbo

Wanneer leerlingen terugblikken op die periode, valt op dat er weinig aandacht was voor het proces van herinburgeren op school. Van hen werd verwacht dat ze direct weer konden presteren alsof er niets gebeurd was.

"Op mijn oude school werd er gedaan of er niks aan de hand was, er was geen begeleiding." – Leerling bovenbouw vwo

"Toen we weer op school kwamen, werd er zo veel van ons verwacht, terwijl we daar niet aan gewend waren." – Leerling bovenbouw vmbo

Tijdens de coronaperiode hadden veel leerlingen moeite met schoolwerk buiten de online lessen. Zij spraken vaak in termen van 'achterstand oplopen' in plaats van 'niet begrijpen'. Dit laat zien dat het vooral ging om tempo en aansluiting, niet om de inhoud zelf.

"Ik heb toen een hele grote achterstand opgelopen, ik ben ook een niveau gezakt" – Leerling onderbouw havo

Leerlingen in het voortgezet onderwijs die terugkijken op hun eigen overstap vanuit het basisonderwijs vertelden dat de overgang extra spanning met zich meebracht. Zij benoemden de behoefte aan begeleiding bij het maken van nieuwe vrienden en het wennen aan meerdere docenten. Verder spraken deze leerlingen ook over achterstanden, vooral in specifieke vakken zoals schrijven.

"Ik liep een beetje achter met schrijven, want thuis hadden we dat niet echt geoefend." – Leerling basisschool

Langdurige effecten

Naast hun ervaringen tijdens de coronaperiode, hebben leerlingen ook gereflecteerd op de doorwerkende effecten op hun huidige schoolervaring en welzijn. Vooral examenleerlingen vertelden dat zij nog steeds met achterstanden kampen.

"Alles wat ik zou moeten geleerd hebben in de tweede en derde, wist ik niet." – Leerling bovenbouw havo/vwo

"Er zitten echt hiaten in mijn wiskundekennis, waardoor ik niet meekom met de rest van de klas." – Leerling bovenbouw vwo

Een belangrijk knelpunt is het gebrek aan studievaardigheden. Veel leerlingen weten niet goed hoe ze moeten leren voor toetsen en hebben moeite hun motivatie vast te houden. Zij benadrukten dat dit effect nog steeds merkbaar is.

"Ik begrijp pas vanaf dit jaar hoe ik eigenlijk moet leren." – Leerling bovenbouw vwo

"Bij mij is mijn motivatieboog ook echt laag, ik pak heel snel mijn telefoon erbij. Ik moet echt dubbel zo hard werken om alles bij te spijkeren." – Leerling bovenbouw havo/vwo

Ook op sociaal vlak ervaren leerlingen blijvende gevolgen. Door de lange periode van thuiszitten waren zij gewend geraakt om alleen te zijn. Het opnieuw opbouwen van sociale contacten, gecombineerd met steeds wisselende klassenindelingen, bleek lastig.

"Je was nog steeds gewend alleen te zijn, je had geen sociale vaardigheden of niet genoeg." – Leerling bovenbouw vmbo

"Voor corona was ik echt een sociaal klein kind, ik ging gewoon met alles en iedereen praten. Maar nu denk ik van ja, laat maar zitten." – Leerling bovenbouw vmbo

"Ik heb mijn vrienden meerdere keren opnieuw opgebouwd." – Leerling bovenbouw vwo

Daarnaast kwam naar voren dat de coronaperiode ook een blijvende impact had op het mentale welzijn. Stress en spanning rondom school en toetsen werden veel genoemd.

"Ik krijg sinds corona erg veel stress van toetsen. Ik krijg echt paniekaanvallen" – Leerling uit het voortgezet onderwijs

Leerlingen vertelden bovendien dat ernstige mentale problemen, zoals depressies, zichtbaar werden bij klasgenoten tijdens en na de pandemie. Dit maakte veel indruk, juist omdat het moeilijk was voor de leerlingen om te weten wat er bij hun klasgenoten speelde gedurende en na de pandemie.

"We kregen in de derde een mededeling van onze mentor dat vier van onze dertig klasgenoten depressief waren. Van twee wisten we het wel, van twee niet. Dat was wel schrikken. Ook omdat het misschien een vriend was waarvan je het niet wist." – Leerling bovenbouw havo/vwo

Sommige leerlingen vertelden dat zij pas recent ruimte voelden om over hun ervaringen tijdens corona te praten. In enkele gevallen was er nog sprake van vermijding of angst, bijvoorbeeld bij het bezoeken van bepaalde plekken. Structurele ruimte voor reflectie op die periode werd als waardevol ervaren.

"Ik durf nu pas te zeggen dat ik het soms nog steeds lastig vind." – Leerling bovenbouw vwo

"Ik hoor niks meer over corona. We denken er ook niet meer aan." – Leerling basisschool

Steun

Uit de klassengesprekken blijkt dat de coronapandemie en de daaropvolgende maatregelen de schoolloopbaan van leerlingen aanzienlijk bemoeilijkten. Veel leerlingen hadden behoefte aan extra begeleiding en ondersteuning om de gemiste stof in te halen. Sommige leerlingen kregen thuis veel steun, maar dat gold niet voor iedereen:

"Ik werd erg geholpen door mijn moeder. Zij is namelijk docent, en kon mij goed helpen." – Leerling onderbouw havo

"Mijn ouders hielpen de eerste week nog wel, maar daarna moest ik het gewoon zelf regelen." – Leerling bovenbouw vmbo

In de gesprekken vertelden leerlingen over verschillende vormen van ondersteuning die zij hebben ontvangen, zoals begeleiding van een mentor of orthopedagoog, bijles of huiswerkklas.

"We hadden steunkeuze, dat was bijles die je kon krijgen als je bijvoorbeeld erg achterliep bij een vak." – Leerling bovenbouw havo/vwo

"Voor mij helpt het wel (huiswerkklas), want als ik thuis huiswerk ga maken ga ik toch de hele tijd scrollen." – Leerling onderbouw havo

Tegelijkertijd waren er ook leerlingen die aangaven dat beloofde bijles niet doorging of dat bijles werd gegeven door ouderejaars die niet goed konden uitleggen, wat leidde tot frustratie:

"We kregen bijles van oudere leerlingen, maar die snapten het soms zelf ook niet." – Leerling onderbouw havo

De effecten van deze ondersteuning waren uiteenlopend. Leerlingen die zich gehoord voelden en konden kiezen voor passende hulp, gaven aan dat dit hun motivatie en schoolprestaties positief beïnvloedde. Anderen voelden zich juist minder gemotiveerd als de ondersteuning verplicht was of niet goed aansloot bij hun behoeften.

Daarom speelde de steun vanuit school een belangrijke rol. Via het NP Onderwijs konden scholen met behulp van een menukaart zelf bepalen hoe zij ondersteuning boden. Dit leidde tot uiteenlopende ervaringen, zowel in vorm als in kwaliteit.

"We hadden steunkeuze, dat was bijles die je kon krijgen als je bijvoorbeeld erg achterliep bij een vak." – Leerling bovenbouw havo/vwo

"Voor mij helpt het wel (huiswerkklas), want als ik thuis huiswerk ga maken ga ik toch de hele tijd scrollen." – Leerling onderbouw havo

Op sommige scholen werd bijles georganiseerd door ouderejaars leerlingen; dit vonden leerlingen niet effectief. Ook kwam het voor dat beloofde ondersteuning uiteindelijk niet doorging, wat leidde tot frustratie. Leerlingen pleiten voor betrouwbare en professionele begeleiding. Een terugkerend thema hierbij was de spanning rondom verplichte extra steun. Veel leerlingen vertelden dat dit hun motivatie juist verlaagde.

"In mijn mening moet bijles echt vrijwillig zijn." – Leerling bovenbouw vwo

Op zich begrijp ik wel dat je leerlingen verplicht om te komen. Anders komen ze niet. Maar dat verplichte karakter valt niet bij iedereen even goed in de smaak." – Leerling bovenbouw havo/vwo

Leerlingen benadrukken bovendien dat verplichte deelname aan ondersteuningsactiviteiten vaak averechts werkt. Volgens hen sluit vrijwillige, op maat gemaakte hulp beter aan bij hun motivatie en behoeften. Andere vormen van ondersteuning werden juist zeer positief ervaren. Leerlingen noemden begeleiding bij stress, zoals ademhalingsoefeningen, en de mogelijkheid om vrijwillig hulp te krijgen van een orthopedagoog.

"Ik werd doorgestuurd naar een andere docent die adem oefeningen gaf tegen stress. Dat hielp wel echt." – Leerling bovenbouw havo/vwo

"Ik ben ook bij haar geweest, ik kon bij haar (orthopedagoog) terecht. Daardoor heb ik nu ook extra tijd bij toetsen, en een laptop. Dat heeft mij wel echt geholpen." – Leerling bovenbouw havo/vwo

Gewenste steun

Wanneer leerlingen gevraagd worden hoe volgens hen goede steun vanuit school eruitziet, noemen zij verschillende elementen. Belangrijk is dat zij zelf kunnen aangeven waar zij mee zitten en waar zij graag hulp bij willen. Dit zorgt voor maatwerk en vergroot de motivatie om actief en vrijwillig met de steun aan de slag te gaan. Dit sluit aan bij de eerder genoemde kritiek op verplichte vormen van ondersteuning. Leerlingen gaven aan dat het belangrijk is om zelf aan te kunnen geven waar zij hulp bij willen.

"Wat voor mij wel echt heeft geholpen is dat wij informeel contact hebben met onze mentor. Je kan makkelijk met ze praten, en je kan makkelijk aangeven wat je lastig vindt. Daar word je dan ook in begeleid." – Leerling bovenbouw havo/vwo

Tegelijkertijd werd genoemd dat alleen luisteren niet voldoende is:

"Ik had op m'n oude school wel een soort speciale coach, die kon je een kwartier per week dan spreken over dingen die je dwarszaten. Het was alleen niet alsof ze heel veel deden, het was meer een luisterend oor. Dat helpt ook al voor de helft, maar als ze echt wat zouden doen zou wel nog fijner zijn." – Leerling bovenbouw vwo

Leerlingen benadrukten dat vrijwillige, op maat gemaakte hulp hun motivatie vergrootte, terwijl verplichte deelname aan bijles of huiswerkklas juist averechts kon werken. Het kunnen praten met een volwassene die luistert – bijvoorbeeld een mentor of een coach – werd juist als waardevol ervaren. Tegelijkertijd gaven leerlingen aan dat het belangrijk is dat er ook iets met hun input gebeurt. Alleen luisteren is niet voldoende; zonder opvolging verliest het gesprek na verloop van tijd zijn waarde.

Tijdens de klassengesprekken viel bovendien op dat leerlingen zich sterk bewust waren van de verschillen in steun vanuit thuis, en van de rol van de coronapandemie in het vergroten van die kloof. Sommige scholen boden bijles of studievaardigheidstraining aan, terwijl andere scholen helemaal geen begeleiding aanboden. Leerlingen die betaalde bijles konden veroorloven, hadden daardoor een duidelijk voordeel ten opzichte van klasgenoten zonder die mogelijkheid.

"Daarom denk ik ook dat de coronapandemie zo'n gigantische kloof heeft gemaakt tussen arme en rijke leerlingen, wie wel bijles kan betalen of niet." – Leerling bovenbouw vwo

"Ik ben wel examentraining gaan doen. Ik ben me daar wel bewust van." – Leerling bovenbouw havo/vwo

Werkhouding

Naast schoolprestaties en mentale gezondheid kwam ook de werkhouding en het gedrag van leerlingen ter sprake. Leerlingen gaven aan dat hun houding en gedrag tegenwoordig vaker als minder goed worden beoordeeld dan in eerdere jaren. Ze konden echter niet duidelijk aangeven of dit verband hield met de coronaperiode.

"Ik heb niet het idee dat dit kwam door corona, ik had voor corona een klas die echt niet leuk en gemotiveerd was." – Leerling bovenbouw vwo

"We hoorden laatst van een docent dat hij nog nooit een vwo 5 klas had gezien met zo'n slechte werkhouding." – Leerling bovenbouw vwo

In veel klassengesprekken stond het thema gedrag los van corona. Daarbij kwam vooral de relatie tussen leerlingen en docenten naar voren. Leerlingen gaven aan dat zij zich soms niet serieus genomen voelen en dat docenten te snel aannames doen over hun houding of gevoelens, zonder echt te luisteren.

"We hebben wel regels, zoals dat je je jas uit moet doen. Dat snap ik niet." – Leerling onderbouw havo

"Het is frustrerend als zij (docenten) invullen hoe we ons voelen." – Leerling bovenbouw vwo

Reflectie op gesprek

Aan het einde van de bijeenkomsten blikten de leerlingen terug op hun deelname aan de klassengesprekken. Over het algemeen waren zij positief: ze vonden het prettig dat er écht naar hen werd geluisterd en dat zij de ruimte kregen om hun eigen ervaringen en zorgen te delen.

"Top dat jullie mensen goed laten praten. Bij een ander onderzoek werd ik steeds onderbroken door de volwassenen. Die willen dan een bepaald antwoord uit je krijgen. Super hinderlijk." – Leerling bovenbouw vwo

De waardering voor deze klassengesprekken hangt nauw samen met de eerder genoemde behoefte van leerlingen om serieus genomen te worden. Zij gaven aan dat dit soort gesprekken vaker zouden moeten plaatsvinden, het liefst niet alleen met gespreksbegeleiders van buiten, maar ook met docenten en andere medewerkers van de school zelf.

"Ik had het fijn gevonden als dit eerder had plaatsgevonden, en jaarlijks." – Leerling bovenbouw havo/vwo

"Doe hierna ook onderzoek over hoe kinderen het hebben op school in het algemeen, niet alleen over corona." – Leerling bovenbouw vmbo

Niet alle leerlingen waren echter even enthousiast. Een aantal gaf aan moeite te hebben om de aandacht vast te houden of vond het onderwerp minder boeiend. Dit benadrukt dat niet elke leerling gebaat is bij groepsgesprekken over dit soort thema's, en dat scholen hier rekening mee moeten houden bij het organiseren ervan.

"Mag ik eerlijk zijn? Ik vond het echt saai." – Leerling onderbouw havo.

Reflectie en duiding door het LAKS

Inleiding

Naast de klassengesprekken met leerlingen is door beleidsmedewerkers van het ministerie van OCW en EMMA op 12 november 2025 een reflectiegesprek gevoerd met vertegenwoordigers van het **Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS)**. In dit gesprek zijn de belangrijkste uitkomsten van de klassengesprekken besproken en van extra duiding voorzien voor beleid en praktijk. Dit hoofdstuk bevat een samenvatting van deze reflecties, die als aanvulling en verdieping dienen op de ervaringen van leerlingen.

Belangrijkste reflecties op de resultaten van de klassengesprekken

Effect van NP Onderwijs

De beleidsmedewerkers van OCW bevestigen dat het NP Onderwijs in het basisonderwijs heeft geleid tot meetbare leergroei bij kinderen met leervertragingen. In het voortgezet onderwijs werden vertragingen minder snel ingelopen. Het succes van interventies blijkt ook samen te hangen met maatwerk en betrokkenheid van mentoren, niet alleen met de inzet van extra middelen.

Persoonlijke aandacht en mentorschap

Persoonlijke, niet-verplichte contacten met mentoren worden als zeer waardevol gezien. Tegelijkertijd wordt opgemerkt dat de effectiviteit van mentorschap sterk afhankelijk is van de persoonlijkheid en beschikbaarheid van de mentor. Grote klassen en hoge werkdruk beperken de mogelijkheden voor persoonlijke aandacht. Er is behoefte aan meer training en coaching voor mentoren, gericht op pedagogiek en probleemherkenning.

Kansengelijkheid en bijlessen

Betaalde bijles heeft de ongelijkheid tussen leerlingen vergroot, vooral tijdens de pandemie. Met de middelen uit het NP Onderwijs kon aan meer leerlingen bijles worden gegeven, maar het risico bestaat dat kansengelijkheid weer toeneemt nu het programma is gestopt. Tijdens de klassengesprekken ontstond bewustwording van ongelijkheid onder leerlingen vaak pas in groeps gesprekken; mentoren zagen verschillen eerder, maar hadden beperkte mogelijkheden om in te grijpen.

Vrijwilligheid versus verplichting

Vrijwillige deelname aan extra begeleiding wordt als effectiever ervaren dan verplichte bijlessen. Autonomie speelt een grote rol: leerlingen koppelen motivatie aan het gevoel zelf te kunnen kiezen. Tegelijkertijd erkennen de deelnemers dat sommige leerlingen juist baat hebben bij structuur en lichte verplichting.

Ouderbetrokkenheid en zichtbaarheid van hulp

Er is een blinde vlek rond de rol van ouders en hun verwachtingen. Taal- en cultuurbarrières maken communicatie met ouders complex. Veel leerlingen en ouders weten niet welke steunpunten er zijn; informatie is vaak versnipperd en niet laagdrempelig.

Mentaal welzijn

Veel scholen hebben geïnvesteerd in interventies voor sociaal en mentaal welzijn. De aandacht hiervoor is toegenomen, maar er is zorg dat deze aandacht weer afneemt nu de crisis voorbij is. Er is behoefte aan een tussenvorm tussen reguliere begeleiding en formele zorg.

Aanbevelingen uit het reflectiegesprek

- **Investeer in persoonlijke aandacht en kleinschaligheid**, ondanks de uitdagingen van grote klassen en lerarentekort.
- **Bied meer training en coaching voor mentoren**, met aandacht voor pedagogiek en signalering van problemen.
- **Zorg voor blijvende aandacht voor kansengelijkheid**, vooral in relatie tot betaalde bijles en ouderbetrokkenheid.
- **Maak hulpvoorzieningen zichtbaar en toegankelijk** voor alle leerlingen en ouders.
- **Creëer ruimte voor maatwerk en keuzevrijheid**, met begeleiding bij het maken van keuzes.
- **Blijf investeren in sociaal-mentaal welzijn**, ook na crisisperiodes.

Slotbeschouwing

Het reflectiegesprek met LAKS onderstreept het belang van maatwerk, persoonlijke aandacht en keuzevrijheid voor effectieve ondersteuning van leerlingen. Tegelijkertijd zijn structurele uitdagingen, zoals grote klassen, onvoldoende zicht op ouderbetrokkenheid en verschillen in toegang tot extra leermogelijkheden en bijles, nog niet opgelost. De lessen uit de NP Onderwijs periode bieden waardevolle aanknopingspunten voor toekomstig beleid.

Suggesties

Uit de klassengesprekken met leerlingen komt naar voren dat de coronaperiode en de nasleep daarvan diepe sporen hebben nagelaten, niet alleen op leerprestaties maar ook op motivatie, welzijn en sociale ontwikkeling. Tegelijkertijd gaven de leerlingen waardevolle ideeën mee over hoe scholen beter kunnen aansluiten bij hun behoeften. Op basis van deze ervaringen zijn hieronder enkele suggesties geformuleerd. Eerst worden suggesties beschreven vanuit het perspectief van leerlingen in de klassengesprekken. Het hoofdstuk sluit af met een duiding van deze suggesties op basis van het reflectiegesprek met vertegenwoordigers van het LAKS. Samen zijn deze suggesties bedoeld om scholen te ondersteunen in het vormgeven van beleid en praktijk die meer recht doet aan de diversiteit van leerlingen en die bijdraagt aan hun veerkracht en leerplezier.

Flexibiliteit en continuïteit

Flexibiliteit in lesmethoden, zoals met gebruik van digitale platforms, kan volgens leerlingen structureel bijdragen aan leerplezier en toegankelijkheid, zolang deze goed begeleid en afgestemd zijn op de behoeften van leerlingen. Dat is vooral een behoefte aan continuïteit en concreter: een behoefte aan voorspelbaarheid en stabiliteit in de schoolorganisatie. Uit de klassengesprekken blijkt dat leerlingen veel last hebben van wisselingen in vakken, leraren, klasgenoten en maatregelen. Tijdens en na de pandemie veranderde de werkwijze en de indeling van klassen vaak plotseling. Dit vroeg veel van de cognitieve capaciteit van leerlingen, die eigenlijk besteed had moeten worden aan hun ontwikkeling. Het is daarom raadzaam om, zowel in crisistijd als in reguliere situaties, zoveel mogelijk continuïteit te waarborgen in de schoolomgeving.

Begeleiding bij overgang naar voortgezet onderwijs

De overgang naar het voortgezet onderwijs is een belangrijke en spannende fase voor basisschoolleerlingen. Dit vraagt zowel van primair als voortgezet onderwijs dat ze extra aandacht besteden aan sociale en emotionele begeleiding van leerlingen.

Inspraak in keuzes en intrinsieke motivatie

Leerlingen willen graag zeggenschap hebben over hun schoolloopbaan. Dit varieert van keuzes over de manier van leren tot de vormen van extra steun die ze krijgen. Wanneer leerlingen zelf invloed hebben, vergroot dit hun motivatie en betrokkenheid. Leerlingen willen ondersteuning die toegankelijk en vrijwillig is, zodat ze gemotiveerd blijven en de hulp aansluit bij hun eigen behoeften. Van scholen vraagt dit dat ze actief luisteren naar leerlingen en hen gepersonaliseerde keuzemogelijkheden bieden.

Structurele leerlingparticipatie

Het structureel organiseren van leerling participatie – zoals leerling gesprekken, klassengesprekken en andere inspraakmomenten – draagt bij aan een veiligere schoolcultuur, maar ook aan motivatie en betrokkenheid. Dit vraagt wel om een heldere terugkoppeling en zichtbare verwerking van input van leerlingen. Leerlingen ervaren dat hun stem ertoe doet en voelen zich meer gehoord wanneer hun input serieus wordt genomen en zichtbaar wordt verwerkt in beleid. Belangrijk hierbij is om dit zorgvuldig vorm te geven: als er geen intrinsieke motivatie is bij leerlingen, of als er wel geluisterd wordt maar niets met de input gebeurt, kan dit juist een negatief effect hebben. Dit vraagt om leerling gesprekken waaraan leerlingen vrijwillig mee kunnen doen, waarbij vooraf duidelijk wordt gecommuniceerd welke mogelijkheden de school heeft en hoe de input gebruikt zal worden.

Heftige onderwerpen als depressie

Tijdens de klassengesprekken kwamen soms zware thema's aan bod, zoals langdurige uitval, welbevinden en depressies. Hoewel deze onderwerpen bespreekbaar waren en de sfeer veilig was, is een groepsgesprek vaak niet het meest geschikte instrument om hier dieper op in te gaan. Voor dit soort persoonlijke thema's is het raadzaam om leerlingen vooraf voor te bereiden, of om individuele gesprekken te organiseren in plaats van groepsgesprekken. Overigens vinden leerlingen dat dit niet alleen tijdens crisissituaties aandacht vraagt. Ze benoemen dat duidelijke communicatie en structuur – ook buiten crisissituaties – essentieel zijn voor hun leerproces. Heldere instructies en verwachtingen helpen hen om zich veilig en competent te voelen in de schoolomgeving.

Duiding van suggesties door het LAKS

De onderstaande suggesties zijn geformuleerd op basis van het reflectiegesprek met vertegenwoordigers van LAKS, en bieden een beleidsmatige en praktijkgerichte duiding van de uitkomsten uit de klassengesprekken:

- Investeer in persoonlijke aandacht en kleinschaligheid. Ondanks de uitdagingen van grote klassen en het lerarentekort, benadrukken de deelnemers aan het reflectiegesprek het belang van persoonlijke, niet-verplichte contacten tussen leerlingen en mentoren. Dit betekent dat een mentor bij voorkeur niet meer dan 15 leerlingen begeleidt.
- Bied meer training en coaching voor mentoren. Er is behoefte aan extra scholing op het gebied van pedagogiek en het tijdig signaleren van problemen, zodat mentoren effectiever kunnen inspelen op de diverse behoeften van leerlingen.
- Zorg voor blijvende aandacht voor kansengelijkheid. Met name de toegang tot betaalde bijles en de betrokkenheid van ouders vragen om structurele aandacht, om te voorkomen dat ongelijkheid opnieuw toeneemt nu het NP Onderwijs is gestopt.
- Maak hulpvoorzieningen zichtbaar en toegankelijk. Zowel leerlingen als ouders zijn vaak onvoldoende op de hoogte van beschikbare steunpunten; betere communicatie en laagdrempelige informatievoorziening zijn noodzakelijk.
- Creëer ruimte voor maatwerk en keuzevrijheid. Leerlingen zijn het meest gemotiveerd wanneer zij zelf invloed hebben op de vorm en inhoud van extra ondersteuning, mits zij hierbij goed begeleid worden in het maken van keuzes.
- Blijf investeren in sociaal en mentaal welzijn. De aandacht voor sociaal en mentaal welzijn is tijdens de pandemie toegenomen, maar het is belangrijk dat deze aandacht ook in reguliere tijden behouden blijft.

Conclusies

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste inzichten uit de peiling samengebracht en wordt de centrale vraag beantwoord: ***hoe hebben leerlingen de ondersteuning vanuit het Nationaal Programma Onderwijs ervaren, en welke effecten heeft deze ondersteuning gehad op hun schoolprestaties, sociale vaardigheden en persoonlijke ontwikkeling?***

De conclusies bieden een overkoepelend en samenhangend beeld van de ervaringen van leerlingen in dit onderzoek. Hierin worden zowel overeenkomsten als verschillen tussen scholen en leerlingen belicht. Het hoofdstuk sluit af met aanvullende conclusies uit het reflectiegesprek met vertegenwoordigers van het LAKS.

Samenhang schoolprestaties, sociale vaardigheden en persoonlijke ontwikkeling

De klassengesprekken met leerlingen laten zien dat de coronapandemie en de nasleep daarvan grote en blijvende gevolgen hebben gehad voor hun schoolervaringen, welzijn en ontwikkeling. Hoewel de impact per leeftijdsgroep, vak en leerling verschilde, tekenden zich duidelijke lijnen af. Leerlingen spreken over leerachterstanden, een verzwakte motivatie en hiaten in studievoordigheden. Daarnaast benadrukken zij het verlies aan sociale vaardigheden en de toegenomen druk op hun mentale gezondheid. Deze uitkomsten laten zien dat schoolprestaties, sociale vaardigheden en persoonlijke ontwikkeling elkaar beïnvloeden; dit laat ook zien dat effectieve ondersteuning om een integrale aanpak vraagt.

Verschillen in kwaliteit en organisatie van ondersteuning

Effectiviteit van het NP Onderwijs lijkt sterk samen te hangen met de mate waarin scholen hun aanpak afstemmen op de diversiteit van hun leerlingen. De steun die scholen via het NP Onderwijs boden, werd door leerlingen uiteenlopend ervaren. Waar maatwerk, keuzevrijheid en persoonlijke aandacht aanwezig waren, werd de ondersteuning als positief en effectief gezien. Waar steun verplicht werd opgelegd of niet goed aansloot bij de behoefte van leerlingen, sloeg dit juist door in weerstand en verminderde motivatie.

Veiligheid en professionele houding van leerkrachten

De coronaperiode was uitzonderlijk en ingrijpend, maar de lessen die hieruit voortkomen zijn ook waardevol voor de toekomst. Door te zorgen voor continuïteit, maatwerk, keuzevrijheid en structureel leerlingengesprekken, kunnen scholen beter aansluiten bij de diversiteit van leerlingen en bijdragen aan hun veerkracht, motivatie en leerplezier. De rode draad is dat leerlingen zich het best kunnen ontwikkelen in een schoolomgeving waar vertrouwen heerst en waar leraren goed uitleg geven, betrokken zijn en oog hebben voor het welzijn van hun leerlingen.

Ongelijkheid aanpakken

Ook werd duidelijk dat verschillen in thuissituatie en toegang tot betaalde hulp de ongelijkheid tussen leerlingen hebben vergroot. Leerlingen zelf wijzen op de vergrote kloof tussen leerlingen met en zonder toegang tot betaalde bijles. Zij vragen om bewust beleid dat deze ongelijkheid actief verkleint, bijvoorbeeld door het aanbieden van gratis ondersteuning aan wie dat nodig heeft. Dit betekent verder dat het verkleinen van ongelijkheid in toegang tot ondersteuning niet een eenmalige maar blijvende opdracht is voor scholen.

Lange termijn verwerking en reflectie

Een rode draad door alle klassengesprekken is de behoefte aan serieus genomen worden en zeggenschap. Leerlingen waarderen het wanneer hun stem wordt gehoord en er daadwerkelijk opvolging plaatsvindt. Dit geldt niet alleen voor extra ondersteuning, maar ook breder voor de manier waarop scholen met hun leerlingen omgaan. Regelmatige ruimte voor reflectie – bijvoorbeeld via kringgesprekken of creatieve werkvormen – wordt door leerlingen gewaardeerd. Zij geven aan dat dit helpt bij het verwerken van ervaringen en het signaleren van behoeften.

Duiding van conclusies door het LAKS

Conclusies uit het reflectiegesprek met het LAKS bieden een bredere duiding van de resultaten van de klassengesprekken:

- Het reflectiegesprek onderstreept het belang van maatwerk, persoonlijke aandacht en keuzevrijheid voor effectieve ondersteuning van leerlingen. Het succes van interventies hangt volgens de deelnemers vooral samen met de mate waarin scholen inspelen op de individuele behoeften van leerlingen, en niet alleen met de inzet van extra middelen.
- Tegelijkertijd blijven structurele uitdagingen bestaan, zoals grote klassen (en mentoren die grote klassen moeten begeleiden), onvoldoende zicht op ouderbetrokkenheid en verschillen in toegang tot extra leermogelijkheden en bijles. Deze knelpunten vragen om blijvende aandacht in het onderwijsbeleid.
- De lessen uit de NP Onderwijs periode bieden waardevolle aanknopingspunten voor toekomstig beleid, met name op het gebied van kansengelijkheid, mentorschap en het zichtbaar en toegankelijk maken van hulpvoorzieningen.

Bijlage: Leidraad focusgesprekken leerlingen Nationaal Programma Onderwijs

Programma voor leerlingen

1. Introductie van onderzoek en kennismaken (10 minuten)
2. Doelen voor Onderzoek (5 minuten)
3. Invullen van de tijdlijn (20 minuten)
4. Pauze (5 minuten)
5. De vragenlijst doornemen (45 minuten)
6. Vragen en feedback (5 minuten)

Totaal 90 minuten

Introductie van onderzoek en kennismaken (Tijd: 10 minuten)

Het project.

Ervaringen ophalen die scholieren zoals jullie hadden tijdens en na corona. Het Ministerie van Onderwijs wil graag weten welke behoeften jullie toen hadden, welke steun jullie hebben gekregen, en welke behoeften jullie nu hebben. Dat gaat het ministerie en scholen helpen om te weten wat scholieren nodig hebben in basis- en voortgezet onderwijs.

Meenemen.

Tijdlijn(en) – Pennen - Post-its

Welkom, toelichting, kennismaking.

- **EMMA:** Wij zijn een landelijke organisatie die zich onder andere inzet voor de inspraak en invloed van kinderen en jongeren. Wij doen allerlei projecten door het land om ervoor te zorgen dat er beter naar kinderen en jongeren hun stem wordt geluisterd, dit kan over allerlei onderwerpen gaan die voor kinderen en jongeren belangrijk zijn.
- **Kennismaking:** Een kort kennismakingsspel om het ijs te breken. Het spel heet 'stap in de cirkel'. De bedoeling is dat er één iemand wordt aangewezen om te beginnen. Die zegt een statement, zoals 'Naar een stad op vakantie gaan is leuker dan naar het strand'. Iedereen die het er mee eens is stapt in de cirkel, en probeert daarna weer een plek te vinden. Degene die als laatste over is, moet opnieuw een statement bedenken.

Spelregels.

- Veiligheid: wat jullie vertellen wordt anoniem verwerkt (check: weet iedereen wat dat betekent).
- Als je iets hebt gezegd waar je je niet fijn bij voelt, dan mag je dat ook zeggen. Dan gaan wij dat niet gebruiken in ons onderzoek. Ook mag je op elk moment zeggen dat je er geen zin meer in hebt. Daar zijn geen gevolgen van.
- We willen vooral jullie input ophalen over het onderwerp, er zijn dan ook geen goede of slechte antwoorden en je mag delen wat je wilt delen. Het is ook helemaal niet erg als je iets niet begrijpt, heb je een vraag? Steek je hand op of zeg het hardop.
- De enige afspraak die we met jullie willen maken is deze: We willen graag dat iedereen zich fijn voelt om vrij te kunnen praten, daarom behandelen we elkaar en elkaars suggesties tijdens dit gesprek met respect.

Doelen van Onderzoek (Tijd: 5 minuten)

Tijdens de coronacrisis is het moeilijk geweest voor sommige scholieren en docenten om het reguliere lesprogramma te volgen. Daardoor zijn er vertragingen opgebouwd in het onderwijs. Bij het oplossen van deze vertragingen, spelen scholen, leerlingen en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap belangrijke rollen. Om dit tegen te gaan zijn zij bezig geweest om de scholen hierbij te helpen met een speciaal programma: het Nationaal Programma Onderwijs (in het kort: NP Onderwijs) daarover later meer.

Wij doen onderzoek, vooral om jullie behoeften en ervaringen op school te begrijpen tijdens en na corona. Daarbij willen we ook begrijpen op welke manieren jullie ondersteund en geholpen zijn, en waar jullie nog hulp bij zouden willen.

Verder willen we ook weten hoe het met scholieren gaat op school. Denk dan aan de samenwerking tussen docenten en scholieren of de behoeftes die jullie hebben die los staan van corona of school. Eigenlijk alle ervaringen die jullie met ons willen delen, vinden we belangrijk.

We gaan dit doen door gesprekken te voeren met scholieren van verschillende scholen en leeftijden. Tijdens het gesprek lopen we samen met jullie een tijdlijn door. We gaan die gesprekken vastleggen en er een rapportage over schrijven. Jullie krijgen van ons dan ook een verslag van dit gesprek. Die delen we ook met jullie school, maar dan wel zo dat jullie anoniem blijven.

Tijdlijn (Tijd: 20 minuten)

Meenemen

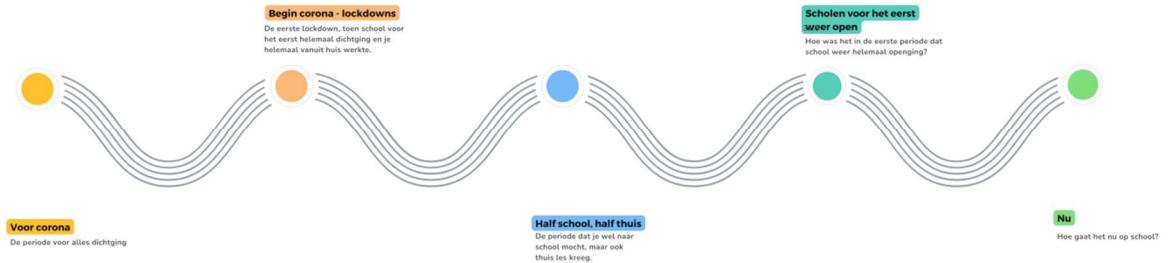
Tijdlijn uitgeprint – post-its – pennen

Eerste invulling tijdlijn

Omdat de coronaperiode al best een tijd geleden is, willen we eerst samen terug gaan kijken naar die periode. Zo kunnen we het ons misschien beter herinneren en met elkaar delen hoe dat eigenlijk was. We gaan dat doen door een tijdlijn in te vullen. Zoals jullie zien loopt de tijdlijn van voor corona helemaal tot nu. Er waren verschillende fases van corona, zoals de echte lockdowns waar je helemaal thuis werkte, maar ook de periode waarin je voor het eerst weer naar school ging met een mondkapje.

We hebben hier de tijdlijn en allemaal post-its. We willen van jullie weten wat jullie ervaringen waren tijdens de coronaperiode, wat jullie je herinneren en hoe dat voor jullie was. Schrijf op wat je wilt en plak het bij de fases op de tijdlijn. Bespreek het ook met elkaar, als je dat wilt.

Tijddlijn corona

Bespreking tijddlijn

Besprek de tijddlijn met de jongeren. Ga er een paar langs, geef aandacht aan wat ze hebben opgeschreven en geef ze nog even de tijd om meer op te schrijven. Hou er rekening mee dat sommige leerlingen tijdens lockdowns wel naar school gingen (uitzonderingen)

Korte Pauze (Tijd: 5 minuten)

.

Vragenlijst (Tijd: 45 minuten)

Overgang van tijddlijn naar vragenlijst

We hebben net samen de tijddlijn ingevuld. Als jullie hier zo naar kijken, wat springt er dan uit voor jullie?

Wij zien een heleboel belangrijke dingen die wij als volwassenen niet zomaar hadden kunnen bedenken zonder met jullie te praten hierover. We willen hier graag met jullie over doorpraten.

Onderdeel 1: hulpbehoefte

- Wat vond je moeilijk op school tijdens deze periode?
- Hoe ging het met concentreren en leren?
- Hoe was het om vanuit huis te moeten leren?
- Had je moeite met weer naar school gaan?
- Hoe ging het met je klasgenoten?
- Hoe was je sociale contact? (Doorvragen: medeleerlingen, leraren, anderen)
- Waar had je behoefte aan tijdens corona?
- Was er iemand aan wie jij hulp kon vragen toen?
- Op welke school zat je tijdens de coronaperiode?
- Veranderde er iets aan wat je nodig had toen je naar een andere school ging?

Onderdeel 2: ontvangen steun

- Waar heeft school jou mee geholpen tijdens de coronaperiode?
- Op welke manier heeft school je daarmee geholpen?
- Wie op school heeft jou hiermee geholpen?
- Wist je waar je hulp kon vragen? Zo ja, hoe wist je dat?

Tussenstuk: npo (nationaal programma onderwijs)

- Weet iemand wat het nationaal programma onderwijs is?

Kort Toelichten: NPO staat voor nationaal programma onderwijs. Dat is een onderdeel van het ministerie van onderwijs wat is bedacht om leerlingen te helpen met de gevolgen van corona. Scholen mochten zelf kiezen hoe ze hun leerlingen gingen helpen hiermee. Voorbeelden zijn bijvoorbeeld 1-op-1 begeleiding, of juist steun bij hoe je je mentaal voelt.

We zijn benieuwd naar hoe jullie hier eigenlijk naar kijken. Daarom hebben we een paar stellingen. Doe je hand omhoog als je het er mee eens bent en hou je hand omlaag als je het er niet mee eens bent.

Stelling 1: Ik heb een vertraging op school opgelopen als gevolg van corona.

Stelling 2: Ik had behoefte aan steun van school na de coronaperiode.

Stelling 3: Ik kan nu extra steun gebruiken van school.

[Gespreksleider vat de ervaringen en opvattingen bij de stellingen samen]

Onderdeel 3: waar heb jij nu nog hulp bij nodig?

- Hoe gaat het nu op school?
- Wat heeft corona voor jou veranderd?
- Hoe heeft corona jou veranderd?

- Waar heb jij nu moeite mee op school?
- Waar hebben je klasgenoten nu moeite mee op school?
- Hoe makkelijk of moeilijk is het voor jou om te vragen om steun?
 - o Waarom?

Onderdeel 4: hoe zou jij deze hulp geven aan leerlingen?

- Wat zou je willen jouw school anders gaat doen? (*lessen, sociaal, persoonlijk*)
 - o Hoe heeft dat met corona te maken?
- Wat zou jij willen dat jouw school blijft doen? (*lessen, sociaal, persoonlijk*)
 - o Hoe heeft dat met corona te maken?
- Als jij alle verschillende soorten steun zou kunnen krijgen, welke zou jij dan kiezen? (*Je mag er meerdere kiezen*)
 - o Hoe heeft dat met corona te maken?
- Welke hulp zou je willen? Bijvoorbeeld extra uitleg, een mentor, of meer pauzes. Waarom?
- Zou je die hulp alleen voor jezelf willen of samen met je klasgenoten?
- Wat zou die steun voor jou veranderen?
- Hoe zou die hulp jou persoonlijk helpen?
- Hoe zou die hulp je helpen bij jouw schoolwerk?
- Stel je voor dat je de directeur van je school zou zijn: wat zou jij zo snel mogelijk veranderen?
- Op welk gebied zou je iets veranderen?
 - o Wat heeft hier met corona te maken, en wat niet?

Vragen, Discussiepunten en feedback. (Tijd: 5 minuten)

We willen nu graag met jullie gaan afronden. We willen jullie ten eerste heel erg bedanken voor jullie tijd en input. We hebben hier heel veel aan. We gaan dit de komende tijd verwerken in een rapport voor het ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschappen.

Tips en tops

Wat vonden jullie goed gaan aan deze bijeenkomst?

Wat zouden we beter kunnen doen bij de volgende bijeenkomsten?

Overige vragen

Als iemand nog overige vragen heeft mogen die nu gesteld worden. Anders mag je ze altijd op een later moment mailen naar xxx@emma.nl.